

บทที่ ๘

กิจกรรมการประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

ความหมาย

คำว่ากิจกรรม (Activity) คือการกระทำอย่างเป็นกิจ-ลักษณะ หมายถึงการกระทำโดยมีการกำหนดจุดประสงค์ และแนวทางการกระทำอย่างมีระบบและหลักเกณฑ์เพื่อเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ได้บรรลุจุดหมายปลายทางตามจุดประสงค์ของหลักสูตรนั่นเอง

ในที่นี้กิจกรรมประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ (Activities Use for Teaching of History) จึงหมายถึงประสบการณ์การกระทำอย่างมีระบบที่จัดขึ้น เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ให้ได้ผลดี มีคุณภาพขึ้น สนุกสนานน่าสนใจ นำเรียวรู้ มีคุณภาพ มีความหมาย และมีประโยชน์ต่อบุคคล ในกระบวนการเรียนการสอน คือ ผู้เรียนและผู้สอนเป็นส่วนรวม

ความจำเป็นในการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

สำหรับคำถามที่ว่ามีความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ คำตอบก็คือ โดยธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวและเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ไกลจากตัวผู้เรียนและส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) ดังนั้น ในการเรียนการสอนผู้สอนจึงจำเป็นต้องฝึกให้ผู้เรียวรู้จักใช้พลังความคิด (Power of Mind) อย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ผสมผสานจินตนาการทางประวัติศาสตร์ (Historical Imagination) สร้างแนวความคิดรวบยอดหรือโน้ตทัศน์ในทางประวัติศาสตร์ (Historical Concepts) ขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนจำต้องปลูกฝัง และฝึกให้มีในตัวผู้เรียนให้ได้ แต่การสร้าง Concept โดยอาศัยการตีความ และประเมินคุณค่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในกระบวนการเรียนการสอนภายในห้องเรียนปกติ เพียงอย่างเดียวเป็นการยากที่จะฝึกให้ผู้เรียวรู้เกิด Concept ได้อย่างแท้จริง แต่จะเป็นการง่ายเข้าถ้าครูและนักเรียนจะได้ร่วมกันเลือกและจัดกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ประกอบการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม และสามารถสนองตอบความต้องการ ความสนใจและความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียวรู้ได้ ก็จะทำให้ผู้เรียวรู้ได้ข้อมูล, ข้อเท็จจริง, แนวความคิดและหลักการต่างๆ เพิ่มขึ้น เมื่อผสมผสานเข้ากับความสามารถและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ย่อมทำให้ผู้เรียวรู้เรียนรู้ด้วยการสร้าง Concepts ในทางประวัติศาสตร์ได้ดีกว่าและเร็วกว่า เพราะเป็นการเรียนในลักษณะผู้เรียวรู้เป็นผู้กระทำกิจกรรม (Active Learner) ผลที่ได้จึงมีความแตกต่างกว่าการเรียนแบบที่ผู้เรียวรู้ไม่มีโอกาสประกอบกิจกรรมด้วยตนเองเป็นแต่เพียงผู้รับฟัง (Passive Learner) ดังที่ปฏิบัติเป็นปกติในห้องเรียนทั่วไป

อย่างแน่นอน

หลักเกณฑ์การ เลือกและจัดกิจกรรม

๑. กิจกรรมที่เลือกมาต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสอนหาก เป็นทักษะก็ต้อง เป็นทักษะ ที่เมื่อปฏิบัติแล้วผู้เรียนจะ เปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ หลักเกณฑ์ข้อนี้ดู เหมือนจะเป็นเกณฑ์ที่ไม่มีความ - หมายเพราะ เป็นสิ่งที่ทุกคนทราบดีแล้ว แต่แท้ที่จริงในทางปฏิบัติได้ละเลยหลักเกณฑ์ข้อนี้อยู่เสมอ เช่น ความ มุ่งหมายที่จะฝึกผู้เรียนให้กล้าแสดงความคิด กล้าพูด รู้จักอภิปราย แต่ในการเรียนการสอนกลับ เน้นการพูด ของครู เสียมากกว่าสอนผู้เรียนมีกิจกรรม หรือประสบการณ์ในการฟังและจดคำสอนของครู ข้อบกพร่องนี้ย่อม แสดงให้เห็นว่า ในการปฏิบัติจริงผู้สอนหลายคนไม่ได้จัดประสบการณ์และกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายใน การสอน
๒. กิจกรรมที่เลือกมาควรก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เรียนที่จะปฏิบัติ ความพึงพอใจของผู้เรียน อาจเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์หรือกิจกรรมนั้นน่าสนใจ ไม่ซ้ำซาก เป็นที่สนใจ และนิยมในหมู่ผู้เรียน มีประโยชน์ ในการนำไปใช้กับชีวิตประจำวัน ฯลฯ ความพึงพอใจจะนำไปสู่ทัศนคติที่ดีต่อการ เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียน รักวิชาที่เรียนด้วย
๓. กิจกรรมที่จัดให้แก่ผู้เรียนควรอยู่ในขอบเขตความสามารถทางด้านร่างกายของผู้เรียนที่จะ ปฏิบัติได้ ครูต้องคำนึงถึงประสบการณ์เดิมหรือทักษะ เดิมที่นักเรียนมีอยู่ กิจกรรมใหม่ที่นักเรียนจะได้รับควร สืบต่อ เนื่องจากกิจกรรมและประสบการณ์ในอดีต หากไม่พิจารณาถึง เกณฑ์นี้แล้วผู้เรียนจะไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมใหม่ ได้ ทำให้การเรียน เกิดความล้มเหลวและผู้เรียนเกิดความท้อแท้
๔. กิจกรรมที่เลือกมาให้ผู้เรียนควรส่งเสริมจุดมุ่งหมายในการสอนหลายด้าน เกณฑ์ข้อนี้มีความ หมายคล้ายคลึงกับ เกณฑ์ในการ เลือกเนื้อหาวิชาซึ่งได้กล่าวไปแล้ว
๕. กิจกรรมที่เลือกมาให้ผู้เรียนควรสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เกณฑ์ข้อนี้ เน้น ความสอดคล้องระหว่างประสบการณ์กับความมุ่งหมาย เกณฑ์ข้อนี้ เน้นให้ผู้จัดกิจกรรมคำนึงถึงความสามารถพิเศษ ทางด้านใดด้านหนึ่งของผู้เรียน ไม่จำเป็นว่านักเรียนทุกคนจะต้องทำกิจกรรมอย่างเดียวกันหมด เพราะอาจมีจ- ะกรรมบางอย่างที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมสำหรับนักเรียนบางคน ทั้งนี้ต้องพิจารณาความสามารถพิเศษ หรือความ ค่อยทางด้านใดด้านหนึ่งของผู้เรียนบางคนประกอบด้วย

การจัดกิจกรรมประกอบการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้หลักเกณฑ์เหล่านี้ จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึง
จุดหมายในการสอนได้อย่างสมบูรณ์^๑

ประเภทของกิจกรรม

๑. กิจกรรมเพื่อฝึกทักษะการสังเกต (Observation) ได้แก่กิจกรรมการฟังคำอธิบาย,
การฟังรายงาน, การฟังการอภิปราย, การฟังข่าว, การฟังนิทาน, การฟังวิทยากรบรรยาย, การฟังความคิดเห็น
จากเพื่อน, การฟังวิทยุ, การฟัง Tape, การอ่านหนังสือพิมพ์, การอ่านหนังสือนอกเวลา, การอ่านในใจ, การอ่าน
แผนภูมิ, การอ่านบัตรคำ, การอ่านบทสรุป, การค้นคว้า, การถาม, การดูฟิล์มสคริป, การดูโทรทัศน์, การดูภาพยนตร์,
การสังเกตประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์, การสังเกตมารยาท, การสังเกตวิีพุด, การสังเกตการสาธิต,
การสังเกตการทดลอง, การสังเกตการมีระเบียบวินัย, การสังเกตการไปทัศนศึกษา, การสืบข่าว, การตรวจข่าว,
การตรวจรายงานและการค้นหาสาระสำคัญของวิทยานิพนธ์, กฎหมาย, สนธิสัญญาและนิติกรรม ฯลฯ

๒. กิจกรรมเพื่อการฝึกทักษะการอธิบาย (Explanation) ได้แก่กิจกรรมการรายงานหน้า
ชั้น, การอภิปราย, การแสดงความคิดเห็น, การเปรียบเทียบ, การชี้เหตุและผล, การอธิบาย, การขยายข้อความ,
การยกตัวอย่าง, การชี้ความสัมพันธ์, การชี้ข้อแตกต่าง, การจำแนก, การจัดประเภท, การเรียงความ, การตอบคำ-
ถาม, การเล่าประสบการณ์, การเล่านิทาน, การแสดงสุนทรพจน์, การเขียนคำศัพท์ประวัติศาสตร์, การจัดใจความ
สรุป, การเขียนรายงาน, การสาธิตการแต่งการของบุคคลในประวัติศาสตร์, การแสดงละครอิงประวัติศาสตร์, การ
แสดงบทบาทสมมติ และการสาธิตการค้นพบทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ

๓. กิจกรรมเพื่อการฝึกทักษะการสรุปและทำนาย (Conclusion and Prediction) ได้แก่
กิจกรรมการสรุปสาระสำคัญ, การสรุปข่าว, การบรรยายสรุป, การสรุปผล (เช่นผลการทดลอง, ผลการทดสอบ
และผลการวิเคราะห์ เป็นต้น), การวิเคราะห์ข่าว, การวิเคราะห์เหตุการณ์, การวิเคราะห์สถานการณ์, การวิจารณ์,
การสรองข่าว, การประมาณการ, การประมาณความคิด, การตัดสินใจ, การสังเคราะห์ข้อเท็จจริง, การตีความหลัก-
ฐาน, การประเมินคุณค่าหลักฐาน, การประเมินสถานการณ์, และการทำนายผลหรือเหตุการณ์ในอนาคตโดยอาศัย
หลักเกณฑ์ประกอบการใช้เหตุผล ฯลฯ

๑ คร .สุมิตร คุณานุกร, เรื่อง เดิม, หน้า ๔๗ - ๔๘

๔. กิจกรรมเพื่อการฝึกการคิดสร้างสรรค์ (Control and Creativity) ได้แก่กิจกรรมการวาดภาพ, การแต่งเพลง, การแต่งร้อยกรองหรือคำประพันธ์ประเภทต่างๆ บรรยายเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์, การรวบรวมภาพประวัติศาสตร์, การร้องเพลง, การทำหุ่น, การจำลองฉากประวัติศาสตร์, การจัดป้ายนิทรรศการ, การทำแผนผัง, การทำแผนที่, การสะสมแสตมป์, การทำข้าว, การแสดงท่าทางประกอบทำนองหรือบทเพลงประวัติศาสตร์, การสร้างวัสดุประวัติศาสตร์, การเสนอความคิดวิธีการ และแยกทางประวัติศาสตร์ใหม่ๆ และการกำหนดโครงการทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ

ประเภทต่างๆ ของกิจกรรมที่ได้อธิบายมาจัดแบ่งตามขั้นตอนของกระบวนการสืบสวนสอบสวน (The Inquiry Process) ดังนั้น ถ้าผู้สอนจะได้กำหนดเป้าหมาย แนวทางการฝึกและการส่งเสริมผู้เรียนให้ได้ทำกิจกรรมที่เหมาะสมและท้าทายความเฉลียวฉลาดหลักแหลม และสามารถก็จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามลำดับขั้นตลอดเวลา รวมทั้งถ้าผู้สอนมีการติดตามและประเมินผลอย่างมีระบบก็เท่ากับเป็นการฝึกผู้เรียนให้รู้ความก้าวหน้าในการเรียน และรู้จักที่จะก้าวหน้าทางการเรียน และมีทักษะภายใต้กระบวนการเรียนรู้แบบพัฒนาความคิดและสติปัญญาตามลำดับขั้นของกระบวนการสืบสวนสอบสวน (The Inquiry Process) ซึ่งปัจจุบันในวงการศึกษาดังกล่าวเป็นหนทางการเรียนรู้ที่ดีทางหนึ่ง เป็นที่นิยมแพร่หลายในประเทศต่างๆ รวมทั้งในประเทศไทยดังได้กล่าวรายละเอียดไว้แล้ว

กิจกรรมประวัติศาสตร์

๑. กิจกรรมการอ่านประวัติศาสตร์ ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มักจะอาศัยเทคนิคการสอนแบบบรรยาย (Lecture Method) ซึ่งก็เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายทางความคิดจากผู้สอน ซึ่งพยายามถ่ายทอดแนวความคิดและข้อเท็จจริงจากตำราและหนังสือประวัติศาสตร์ไปยังผู้เรียน แต่จะได้ผลดียิ่งขึ้นถ้าผู้สอนจะได้จัดให้มีกิจกรรมการอ่านประวัติศาสตร์ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมการอ่านทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาความคิดและสติปัญญาตลอดจนทักษะในการอ่านทำให้สามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น และเรียนได้มากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวางและลึกซึ้ง

แผนภูมิแสดงแบบของการอ่านและผลที่ได้รับ

แบบที่	ลักษณะการอ่าน	เครื่องมือ/หลักการ	ผลที่ได้รับ		หมายเหตุ
			Historical. Facts	Historical Concepts	
๑	อ่านแบบผ่านๆ	ตาหูฟัง/รับรู้เนื้อหา	(ขั้นต่ำ) ได้ความรู้/ความเพลิด เพลิด	(ขั้นสูง) -- ได้น้อย --	
๒	อ่านแบบพิณิจ พิเคราะห์	ตาหูสมองคิด/การ สังเกตและเหตุผล	ได้ความรู้ความเข้าใจ และหลักหรือแนวทาง นำไปใช้	-- ได้ปานกลาง --	
๓	อ่านแบบคลาส สิก	ตาหูสมองคิดอย่าง มีระบบด้วยปัญญา และจินตนาการ/ การวิเคราะห์การ สังเคราะห์และการ ประเมินค่า	ได้มาก	ทำให้เกิด Concept (การเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทุกแง่มุมและถ่ายทอด แนวความคิดได้อย่างมีความ หมายและเหตุผล)	ครูควรส่งเสริม และปลูกฝังทักษะ ขั้นนี้ให้แก่ผู้เรียน มากๆ

เกี่ยวกับการส่งเสริมผู้เรียนให้รู้จักและรักการอ่าน ครูประวัติศาสตร์ควรร่วมกับเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประจำโรงเรียนของคนจัดทำหนังสือประกอบวิชาประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรของระดับโรงเรียนของตน โดยพิจารณาความยากง่ายให้เหมาะสมกับระดับชั้นนักเรียนและควรสอดส่องหาหนังสือที่พิมพ์ออกใหม่หรือเขียนขึ้นใหม่อยู่เสมอ หนังสือเหล่านี้อาจแยกออกเป็น

๑. พวกตำรา และสารคดี
๒. พวกอิงประวัติศาสตร์
๓. พวกนิยายสารทางวิชาการต่างๆ

พวก ๑ และพวก ๓ จะมีอยู่ในรายชื่อหนังสือประกอบการเรียนวิชาประวัติศาสตร์โดยเฉพาะพวก
อิงประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนจะต้องใช้ความระมัดระวังในการเลือก Bining + Bining และว่านิยายอิงประวั
ติศาสตร์ไม่ใช่ตัวบันทึกประวัติศาสตร์ แต่อาจจะให้ความเข้าใจเกี่ยวกับอดีตนอกเหนือไปจากที่เรียนในห้องเรียน
อาจช่วยให้เกิดความสนใจและความอยากรู้เกี่ยวกับระยะเวลานั้นมากขึ้น

นิยายอิงประวัติศาสตร์ต่างประเทศมีมาก ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษา เช่น

- นิยายชุดของเฟิร์ล เอสบัด (เกี่ยวกับจีนหลังการปฏิวัติ ม.ศ.๒)
- เรื่อง ดร.ชิวาโก (เกี่ยวกับรัสเซียตอนเกิดการปฏิวัติ, ม.ศ.๓)
- เรื่อง แนวรบด้านตะวันตกเหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง (เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ ๑, ม.ศ.๓)

เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย พอมีอยู่ในรูปวรรณคดีมีชื่อ เช่น

- เถลิงพ่าย (เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวร, ม.ศ.๒)
- ขุนช้างขุนแผน (เกี่ยวกับสมัยกรุงศรีอยุธยา อาจถือว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี

ใช้ได้ทั้ง ม.ศ.๑,๒,๔ และ ๕)

ครูอาจกำหนดงานพิเศษให้นักเรียนได้อ่านหนังสือเหล่านี้ตามควร Bining + Bining กล่าวไว้
ว่า โรงเรียนบางแห่งอาจกำหนดให้อ่านหนังสือประกอบเป็นจำนวนหลายพันหน้าต่อเทอม แต่ละสัปดาห์ก็มักกำหนด
เป็นประจำจำนวนหนึ่ง โดยกำหนดตอนต้นสัปดาห์ บางครั้งก็อาจกำหนดเมื่อเริ่มบทเรียน

ในเมืองไทยเรา มีปัญหาอยู่ที่ว่ามีหนังสือดังกล่าวในข้อ ก. ทั้ง ๓ พวกเพียงพอเพียงใด แต่ครูผู้
สอนก็ไม่ควรละเลยโอกาสที่จะกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักหาความรู้จากหนังสือด้วยตนเอง

ครูอาจกำหนดรางวัลเกี่ยวกับการเรียนประวัติศาสตร์ โดยมอบหนังสือเกี่ยวกับวิชานี้ให้ในโอกาส
อันควร เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักสะสมหนังสือประวัติศาสตร์ของตนเอง

๑. จัดตั้งสโมสรนักอ่าน หรือ ชุมนุมการอ่าน พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนหนังสือ และการมาพบปะ
สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นชั่งกันและกัน

นิยายสารต่างๆ ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ใหม่ๆ การวิจารณ์หนังสือที่ออกใหม่ๆ ปัจจุบันของ
เรามี วารสารศิลปากร สังคมศาสตร์ปริทัศน์ วิทยาสาร ฯ

๒. กิจกรรมการรวบรวมภาพเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

การสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนของไทย คงต้องพึ่งอุปกรณ์ที่เป็นภาพ เป็นส่วนใหญ่ ภาพในที่นี้หมายถึงภาพถ่ายที่เป็นแผ่น หรือภาพที่ติดพิมพ์อยู่ในหนังสือพิมพ์ ซึ่งอาจนำมาฝากบนกระดานแข็งให้คงทนถาวร เพราะภาพอย่างอื่น เช่น ภาพนิ่ง ภาพยนตร์ คงจะนำมาใช้กันไม่สะดวกในโรงเรียนชั้นมัธยม เนื่องจากเครื่องมือ เครื่องใช้ราคาแพงเกินกว่าที่โรงเรียนทุกโรงเรียนจะจัดหาได้

ภาพเกี่ยวกับประวัติศาสตร์นี้ต้องการเวลาในการจัดรวบรวม ครูต้องมีความอดุสาหะ แสวงหา อาจจะทำจากหนังสือพิมพ์ ซึ่งตีพิมพ์ภาพสำคัญๆ ตามโอกาสหรือจากสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ เช่น ปฏิทิน ในปัจจุบันนิยมพิมพ์ภาพโบราณสถานศิลปวัตถุมีค่า ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ซึ่งอาจใช้ในการสอนประวัติศาสตร์ไทยสมัยต่างๆ ได้ ปฏิทินต่างประเทศก็เช่นกันอาจมีภาพโบราณและศิลปวัตถุอยู่มีใช้น้อย

นิตยสารต่างประเทศบางฉบับ เช่น Life มักจะมีเรื่องและภาพเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เป็นระยะๆ เช่น เคยมีชุดเกี่ยวกับการปฏิวัติในจีน (อยู่ในหลักสูตร ม.ศ.๒) ชุดโรมโบราณ ฮีโร่โบราณ (อยู่ในหลักสูตร ม.ศ.๔-๕) ครูผู้สอนจะต้องคอยสลับสับเปลี่ยนฟังและหาทางจัดหา หากเป็นไปได้ควรจะมีชุดซื้อถึง ๓ ชุด จึงจะสะดวกในการตัดภาพมาทำแผ่นถาวร (ตัด ๒ ชุด และเก็บไว้เป็นเล่มสมบูรณ์ ๑ ชุด) การผูกภาพถาวรเคยมีหนังสือแนะนำเรื่องการใช้วัสดุ ของแผนกโสตทัศนศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร

ครูควรจะมีจัดรวบรวมภาพเหล่านี้เป็นหมู่ โดยแบ่งเป็นประเทศสำหรับประวัติศาสตร์ไทยอาจแบ่งเป็นหมู่ย่อยๆ เช่น โบราณสถาน ศิลปวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี พระบรมฉายาลักษณ์ ฯ และควรจัดหาวิธีการเก็บรักษาให้คงทนและสะดวกในการนำมาใช้

ครูอาจให้นักเรียนมีส่วนช่วยในการรวบรวมภาพ หากสะดวกที่จะจัดขอมาก็ได้ แต่ต้องระมัดระวังอย่าเป็นการบังคับหรือรบกวนผู้ปกครองเกินไป

ภาพที่รวบรวมเหล่านี้จะใช้ประโยชน์ได้ทั้งในการสอนในห้องเรียน และในการจัดนิทรรศการซึ่งจะกล่าวต่อไป

๓. กิจกรรมการจัดนิทรรศการ

The Teaching of History in Secondary Schools ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการจัดนิทรรศการว่า การไปชมนิทรรศการที่จัดในที่สาธารณะ เพื่อทดลองครบรอบที่สำคัญ เช่น ครบรอบร้อยปี

หรืออื่นๆ หรือที่จัดเป็นการถาวร ถือเป็นสิ่งให้ประโยชน์เช่นเดียวกับการทัศนวิจารณ์ๆ ครูหลายคนดำเนินการยิ่งกว่านั้น คือทำการจัดขึ้นที่โรงเรียน การแสดงข่าวของในประวัติศาสตร์โดยหยิบยืมมาจากผู้ปกครอง และเพื่อนฝูงจะช่วยให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น และไม่ยากเกินไปที่จะดำเนินการ ควรมีการกำหนดการให้รอบคอบก่อนที่จะจัดนิทรรศการพิเศษเหล่านี้

นักเรียนควรจะมีส่วนร่วม และทำงานอย่างเต็มที่ นักเรียนควรมีหน้าที่รับผิดชอบด้วยตนเองในการออกความคิดเห็น การจัด และการลงมือทำงานต่างๆ ครูไม่ควรจะเป็นผู้ดำเนินงานเสียเองทั้งหมด สิ่งของรูปภาพแสดงสถิติ กระจาดต่างๆ ที่ใช้ประกอบ จะต้องเรียบร้อย ตั้งความสนใจมุ่งให้เป็นการแสดงที่ฉลาดเฉลียวและน่าฟัง หากกรงรังไม่เป็นระเบียบจะทำให้คนเบื่อๆ หน้าที่มากกว่าจะเข้าไปพิจารณาใกล้ๆ ควรจะกำหนดเวลาไว้แน่นอนว่าจะติดให้ชมนานเท่าใด ถึงแม้จะต้องเก็บก่อนที่จะมีนิทรรศการชุดใหม่มาแทนก็ตาม

นิทรรศการบางครั้งอาจจะมีคุณค่าพอที่จะให้ผู้ปกครองและเพื่อนฝูงของทางโรงเรียนมาชมได้ อาจถึงขั้นเก็บค่าเข้าชมก็ได้ เพื่อจะได้นำมาชดเชยค่าใช้จ่าย และนำมาสมทบทุนเพื่อกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป ถ้าทำได้ดังนั้น อาจจัดนักเรียนให้อยู่ประจำทำหน้าที่อธิบายสิ่งที่จัดแสดงด้วย แต่โดยทั่วไปก็ควรมีคำอธิบายประกอบให้พอเพียงที่ผู้เข้าชมจะติดตามได้ด้วยตนเอง

ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ ควรจะถือเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนได้ผลดียิ่งขึ้น เราอาจแบ่งการจัดนิทรรศการออกเป็น

- ก. จัดเป็นประจำสม่ำเสมอ
- ข. จัดเนื่องในบางโอกาส
- ค. การจัดเป็นประจำสม่ำเสมอ

อาจจัดเรื่องราวที่น่าสนใจในประวัติศาสตร์ซึ่งนักเรียนจะใช้ประโยชน์ได้ไว้มากๆ โดยเปลี่ยนทุกสัปดาห์ (หรือระยะเวลาอื่นตามสะดวก) เช่น อาจทำเป็นหัวข้อท่านอง

- ท่านทราบไหมว่า
- สิ่งที่น่าสนใจในประวัติศาสตร์
- วันที่เมื่อ _____ ปีก่อน (จะกี่ปีที่แล้วมาก็ตาม)

การจัดเป็นประจำนี้จะจัดทำได้สะดวก หากโรงเรียนมีห้องประวัติศาสตร์หรือมีสถานที่เฉพาะที่ครูประวัติศาสตร์จะใช้ได้ เช่น มุมหนึ่งในห้องสังคมศึกษา หรือมีแผ่นป้ายประจำที่ห้องโถงในโรงเรียนที่อาจจะติดเรื่องราวของทางฝ่ายวิชาการได้ ครูอาจมอบหมายให้เป็นงานส่วนหนึ่งของนักเรียนบางชั้นเรียน หรืออาจมอบให้เป็นงานหมุนเวียนของนักเรียนชั้นสูง

ข. จัดเนื่องในบางโอกาส

จัดในวันี่ระลึกของไทยเรา เช่น วันที่ ๒๓ ตุลาคม วันจักรี วันสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วันเฉลิมพระชนมพรรษา ฯ

วันฉลองเอกราชของประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ เช่น พม่า ลาว เขมร เวียดนาม (มศ.๑) จีน (มศ.๒) วันปฏิวัติฝรั่งเศส วันชาติอเมริกัน (มศ.๔ - ๕)

วันที่ระลึกสำคัญๆ ในประวัติศาสตร์ต่างประเทศ เช่น วันที่ระลึกสงครามโลกครั้งที่ ๑ (มศ.๓) วันโคลัมบัส (มศ.๔ - ๕)

นอกจากนี้ยังมีวันครบรอบปี วันเกิด วันสิ้นชีพของกวี และบุคคลสำคัญๆ อื่นๆ ในประวัติศาสตร์

การจัดทำตามข้อ ข. นี้ ต้องอาศัยการรวบรวมภาพดังกล่าวมาแล้วในข้อ ๒ ด้วย นอกจากนั้นต้องมีเขียนคำอธิบายประกอบ การทำแผนภูมิแผนผังประกอบความเข้าใจ การจัดลำดับสิ่งที่แสดง รวมทั้งการประเมินคุณค่าโดยนักเรียนที่ร่วมกันทำ และนักเรียนคนอื่นที่เข้ามาชม หากต้องการให้เกิดประโยชน์กว้างขวาง ควรเชิญนักเรียนทั้งโรงเรียนมาชม

๔. กิจกรรมการเยี่ยมชมสถานที่

The Teaching of History in Secondary Schools อธิบายว่า "วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่กว้างเกินกว่าจะนำมาจำกัดให้อยู่แต่ภายในห้องเรียน และมีระยะเวลายาวเกินกว่าที่จะกำหนดได้ในตารางช่วงเวลา

ดังนั้น ในการสอนจึงควรจะหาโอกาสทำความเข้าใจกับโลกภายนอก การเคลื่อนไหวต่างๆ สถาบันต่างๆ หลักการต่างๆ และโดยเฉพาะคน และชีวิตของคน เนื่องจากประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของมนุษย์จึงไม่ควรแยกออกมาจากมวลมนุษย์และโลก โดยมาอยู่เพียงภายในกำแพงของโรงเรียน วิชาจะเข้าใจ

ประวัติศาสตร์ได้ตีที่สุกก็คือ เข้าใจตัวบุคคล ฉะนั้น จึงควรรักษาสิ่งของที่หลงเหลืออยู่ เครื่องแต่งกายเก่าๆ บ้านโบราณ พรหมแขวนผนัง (เป็นสิ่งที่นิยมมีกันมากในหมู่ชาวตะวันตก - ผู้เขียน) เพลงจากเครื่องดนตรีเก่าๆ เสียงจากโล่ที่กระทบกัน เสียงกรอบแกรมของกระต่ายที่ทำด้วยหนังสัตว์ (ของไทยเราก็อาจเป็นโบราณ สมุดข่อย ฯ)

อดีตจะกลายเป็นสิ่งจริงจังขึ้นมาได้ นักเรียนที่ไปเยี่ยมชมโบสถ์เก่าๆ ปราสาท หรือโรงงานจะรู้สึกว่ามี ที่นั่น ผู้ซึ่งครั้งหนึ่งมีชีวิตอยู่ได้เคยสวดมนต์ ภาวนา ต่อผู้ศักดิ์ หรือปฏิบัติงานประจำวัน ดังนั้น ควรจะให้โอกาสนักเรียนได้สร้างจินตนาการ และศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ นอกเขตของห้องเรียน นั่นคือ ออกไปเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ

การเยี่ยมชมสถานที่แบ่งได้เป็น

- ก. การเยี่ยมชมในเวลาเรียน
- ข. การเยี่ยมชมนอกเวลาเรียน

แบบ ก. เป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดภาพสิ่งที่กำลังเรียน หรือเป็นการนำเข้าสู่เรื่อง แต่จำเป็นต้องเป็นสถานที่ที่ใกล้โรงเรียน ครูจะดำเนินการนี้ได้บ่อยเพียงใดขึ้นอยู่กับท้องถิ่นใกล้โรงเรียนเป็นอย่างไร ครูคนอื่นให้ความร่วมมือเพียงใด โรงเรียนบางแห่งอาจตั้งอยู่ในที่เป็นโบราณสถาน ช่วยให้ดำเนินการข้อนี้ได้ดี

แบบ ข. ใช้พาหนะได้หลายแบบ คือ ทางรถยนต์ รถไฟ อาจไปเยี่ยมชมเมืองโบราณ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และต่อไปภายหน้านักเรียนอาจกลับไปชมอีกด้วยตนเอง

การเตรียมตัวก่อนไปเยี่ยมชมจะช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียนได้มาก ครูต้องอธิบายไว้ล่วงหน้าว่า จะไปดูอะไร ดูเพื่ออะไร จะต้องจดจำอะไร อาจทำเป็นแบบคำถามกำหนดสิ่งที่นักเรียนจะต้องหาคำตอบ หรือแผนผังที่จะต้องวาด ฯ

การไปเยี่ยมชมแบบ ก. ต้องถือเป็นการสอนนอกห้องเรียน ต้องจัดท่าอย่างมีระเบียบ อาจต้องมีสมุดจด สมุดวาดภาพ เครื่องวัดเครื่องเขียน เพื่อบันทึกเรื่องราวที่ได้ขณะไปชม และควรจะมีงานตามมาในภายหลัง เป็นงานการพิจารณาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม

แบบ ข. มีลักษณะต่างกันไป ไม่ใช่เพื่อให้ได้เนื้อเรื่องกลับมา แต่ควรย้ำที่ความสนใจและช่วย

ให้เกิดความเข้าใจในการเรียนภาคเรียนอื่นๆ กว้างขวางยิ่งขึ้น บางคนมีความเห็นว่ามันควรจะมีการกำหนดงานเป็นขั้นเป็นอันสำหรับแบบ ข. เพราะมุ่งคิดอยู่แต่ว่าต้องเขียนบทความต้องทำงานเกี่ยวกับเรียน อาจจะลดความกระตือรือร้นลงไป สิ่งสำคัญคือความสนใจ และประสบการณ์ที่ได้จากการไปชม เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน หากครูไม่สามารถคุมนักเรียนก็ไม่ควรดำเนินการนี้ สิ่งที่สำคัญที่ต้องทำสำหรับแบบนี้คือ ความเข้าใจลึกซึ้ง บุคลิกภาพและความเป็นผู้นำ

ถ้าครูเห็นว่านักเรียนที่จะก่อความยุ่งยาก ต้องพิจารณาให้ดี โดยเฉพาะถ้าต้องค้างแรม

หากครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่จะไป จะยิ่งเป็นปัญหามากขึ้น ครูจะต้องเตรียมตัว อาจต้องลงไปเยี่ยมด้วยตนเองเสียก่อน ไปหาความเข้าใจจากผู้นำเที่ยว จากบุคคลแถวนั้นๆ หาความรู้จากสมุดแนะนำสถานที่ และหนังสือที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่นั้นๆ อาจต้องติดต่อเจ้าหน้าที่ราชการขออนุญาตเข้าชม ขอเอกสารประกอบ หรือติดต่อเจ้าของสถานที่ ภัณฑารักษ์ ฯ

เมื่อกำหนดวันเวลาแล้ว ต้องกำหนดหมู่ นักเรียน จัดเรื่องพาหนะ ถ้าเดินทางไกลใช้พาหนะรถไปปลอดภัยกว่ารถยนต์

การกะการให้ถั่วที่สำคัญ แต่ก็ต้องพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงได้อย่างกะทันหันหากเกิดความจำเป็น

การแบ่งกลุ่มนักเรียนเวลาเยี่ยมชม นักเรียนชั้นเล็กควรกำหนดหมู่ละ ๓ คนอย่างน้อย ควรแจ้งให้นักเรียนเข้าใจแจ่มแจ้งว่า หากคนหนึ่งเกิดอุบัติเหตุ อีกคนจะต้องอยู่ดูแล คนที่สามจะต้องรีบไปขอความช่วยเหลือ สำหรับนักเรียนชั้นโต และมีความรับผิดชอบดีพอ อาจปล่อยให้ชมตามลำพัง ถ้าจะต้องมีการใช้ความสามารถบางประการ เช่น ว่ายน้ำ โต้เขา ลงเรือ ต้องได้รับอนุญาตจากบิดามารดาของนักเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร

การคำนวณค่าใช้จ่าย เป็นสิ่งสำคัญ กะให้เหลือ เผื่อคืนจะดีกว่า

ผู้ปกครองควรได้ลงนามในแบบฟอร์มประกันอุบัติเหตุ และควรได้รับทราบรายละเอียด เช่น วันที่เดินทาง จุดมุ่งหมาย ชนิดพาหนะ ค่าเดินทาง สถานที่พบ เวลา กำหนดการ สถานที่ที่ไปชม การจัดเรื่องอาหาร จะต้องนำติดตัวไปหรือจะไปจัดซื้อกันเอง ตามสถานที่ที่ไป เสื้อผ้าที่ควรใช้ เส้นทางเวลากลับ

ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับที่อยู่ โทรศัพท์ การส่งข่าวทางไปรษณีย์ สิ่งของที่จจะนำติดตัวไป กฎเกี่ยวกับการใช้จ่าย บางทีจำเป็นต้องพบกับผู้ปกครองก่อนเดินทาง กำหนดการล่วงหน้าว่าหากเกิดอุบัติเหตุ จะดำเนินการอย่างไร หรืออาจเกิดเจ็บไข้หรือฝนตก

จำนวนนักเรียนกับครูผู้ดูแล ไม่ควรเกิน ๑๓ ต่อ ๑ หากมีจำนวนครูมากกว่า ๑ คน จะต้องกำหนดให้แม้ว่าใครรับผิดชอบอะไร

ถ้าสถานที่ที่ไปเยี่ยมชมไม่เก็บค่าเข้าชม อาจจะมีการบริจาคสมทบทุนเกี่ยวกับการดูแลทุนบำรุง

การเดินทางพิเศษ - การเดินทางไกล

ใช้เวลานานกว่าค้างเพียง ๑ คืน แต่อาจเป็น ๔ วัน หรือเป็นสัปดาห์

แยกได้เป็น ๒ แบบ

แบบ ก. เพื่อศึกษาสถานที่เฉพาะแห่ง

แบบ ข. เพื่อศึกษาหลายแห่ง

อาจเป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปกลับ หรือเป็นการเดินทางจากศูนย์กลางไปยังแหล่งต่างๆ เป็นวันๆ การเดินทางไปต่างประเทศเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์นับเป็นประโยชน์มาก

การเดินทางแบบนี้ในเมืองเราอาจจะจัดยากในชั้นมัธยม โดยมากมักจะเป็นชั้นอุดมศึกษา

จะเห็นได้ว่า การออกไปเยี่ยมชมสถานที่นั้น ต้องมีกำหนดการอย่างรอบคอบหลายประการ ปัจจุบัน การพานักเรียนไปทัศนารนอกสถานที่ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมุ่งระมัดระวังความปลอดภัย แต่ครูผู้สอนก็ไม่ควรจะรู้สึกท้อถอยจนยกเลิกการเยี่ยมชมสถานที่ ซึ่งจะทำให้นักเรียนขาดประโยชน์ไปมาก

๔. สมาคมหรือชุมนุมประวัติศาสตร์ของโรงเรียน

The Teaching of History in Secordary Schools และว่า ชุมนุมประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งที่มีค่ายิ่งที่จะช่วยให้เกิดความสนใจ และรักษาความกระตือรือร้นได้ แต่จะต้องจัดตั้งขึ้นเพราะการเรียนร้อง ไม่ใช่บังคับให้จัดตั้งขึ้น และไม่ควรถือเป็นการเพิ่มชั่วโมงประวัติศาสตร์ขึ้นจากเวลาเรียนในชั้นเรียน ไม่ควรจะเป็นการพูดเพิ่มเติมเกี่ยวกับหัวข้อที่ไม่ได้เรียนในชั้นเรียน ซึ่งอาจทำให้นักเรียนรู้สึกว่

เป็นการบังคับให้ต้องเข้าร่วมประชุม

การประชุมไม่ควรบ่อยเกินไป ควรจัดขึ้นตามที่เรียกร้อง
จำกัดผู้เข้า เป็นสมาชิกให้ เป็นผู้สนใจจริงๆ
สมาชิกควรมีส่วนร่วมดำเนินการอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงผู้ฟังหรือผู้ดู
ควรให้นักเรียน เป็นผู้ดำเนินการจัดการเอง
ควรให้โอกาสที่จะแสดงความกระตือรือร้น
ควรส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสรรค์
สนับสนุนให้แสดงความสามารถเกี่ยวกับธุรกิจ
อาจจัดให้มี ๒ ชุมนุม คือ รุ่นโต และรุ่นเล็ก และควรกำหนดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า เช่น
พฤษภาคม ภาพยนตร์ หรือภาพนิ่ง เกี่ยวกับสถานที่ประวัติศาสตร์
กรกฎาคม เยี่ยมหอสะสมเอกสารประวัติศาสตร์ หรือพิพิธภัณฑ์
กันยายน ป้ายถดถาลันๆ ของรุ่นพี่ หรือของนักประวัติศาสตร์ในชุมนุมนั้น
พฤศจิกายน การพิจารณาคดีเลียนของจริง หรือลองประชุมแบบในรัฐสภา
มกราคม อภิปรายทั่วไป หรือโต้วาทีฝ่ายละ ๖ คน
มีนาคม ไปเยี่ยมแหล่งที่กำลังทำการขุดค้นทางโบราณคดี

อาจมีการจัดนิทรรศการ ทำหุ่นจำลอง อ่านบทละครหรือโต้วาที การสังสรรค์
เชิญผู้มาปาฐกถาพิเศษ การไปค้างแรมระหว่างหยุดเรียน การเปิดเครื่องอัดเสียงเกี่ยวกับเรื่องในประวั
ติศาสตร์ เครื่องอัดเสียงเกี่ยวกับเพลงที่น่าสนใจในประวัติศาสตร์ ทำการศึกษาถนนเก่าๆ โดยมีการทำแผน
ที่สำรวจ และถ่ายรูป แสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ การรายงานของกลุ่มหรือแต่ละคน นิทรรศ
การเกี่ยวกับแสดมภ์และเงินตรา การจัดพิพิธภัณฑ์สิ่งของที่นำมาหรือยืมมาเป็นครั้งคราว ประกอบด้วยเงินตรา
แสดมภ์ เอกสาร อาวุธ สิ่งของในการก่อสร้าง สิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน ในท้องนา และเครื่องมือหัตถ
กรรม ฯ

สมาคมอาจรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดป้ายข่าวในประวัติศาสตร์ หักจากหนังสือพิมพ์ รูป จุลสาร
ข่าวสารในท้องถิ่น และมีมุมหนึ่งจัดไว้สำหรับวันที่ระลึกครบรอบต่างๆ เช่น เหตุการณ์ในการรบ การค้นคว้า
การเกิด การตาย วันที่ระลึกทางศาสนา ฯ

เช่น ตัวอย่างจากประวัติศาสตร์ต่างประเทศ จากหนังสือ The Teaching of History in Secondary Schools

๒๑ มีนาคม .. วันที่ระลึกนักบุญเบเนดิก (St. Benedict) มีข้อความเกี่ยวกับระบบของคณะพระ และภาพของวัด

- วันสิ้นชีพของอาร์ชบิชอปแครนเมอร์ (รูปจากทอศิลป์แห่งชาติ) (พระในอังกฤษสมัยศตวรรษที่ ๑๔)
- วันเกิดของบาส และ มุซาคสกี (J.S.Bach & MussarKy นักดนตรี d o) (มีชื่อ เสียง เพลงที่เขาทั้งประประพันธ์ และมีขายอยู่)
- วันสิ้นชีพของ จอห์น ลอว์ (John Law) ผู้พยายามแก้ไขปัญหาการเงินให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ของฝรั่งเศส (ข้อความเกี่ยวกับแผนการณ์ของเขา)
- การรบที่อเล็กซานเดรีย และที่แม่น้ำชอม (แผนผังหรือรูป)

อาจมีการร่วมมือกับสมาคมอื่นๆ เช่น กับสมาคมภูมิศาสตร์เพื่อสำรวจสถานที่ ทำแผนที่ สำรวจการเปลี่ยนแปลงของเขตแดน ฝั่งทะเล ร่วมมือกับสมาคมทางวิทยาศาสตร์ ศึกษาวิวัฒนาการของอุตสาหกรรม การขนส่ง สร้างสะพานจำลอง ทำเครื่องจักรเก่าๆ เป็นต้น "๒

๖. กิจกรรมการแสดงละคร

จากเรื่องราวและเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ เช่น สงครามยุทธหัตถี, พระยาตากสินตีเมืองจันทบุรี, พระปิยะมหาราชเลิกลาส รวมทั้งบทละครอิงประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ เช่น เลือดสุพรรณ, เจ้าหญิงแสนหวี, อานุภาพพ่อขุนรามคำแหง เป็นต้น ล้วนแล้วแต่คัดตอนมาเป็นกิจกรรมการแสดงบทบาทในห้องเรียน หรือการแสดงละครในห้องประชุมโรงเรียนได้ทั้งสิ้น ผลดีที่จะได้รับก็คือ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ปลูกความรู้สึกรักคิดฝึกตนเองทำให้รู้จักจินตนาการเพื่อแสดงบทบาทให้เหมือนของจริง รวมทั้งการใช้คำพูดอย่างเหมาะสมด้วย ซึ่งถ้าทำได้อย่างทั่วถึงก็เท่ากับเป็นการฝึกทักษะผู้เรียนให้เป็นคนกล้าแสดงบทบาท แสดงความคิดเห็นในทางที่ถูกและเหมาะสมด้วย

๗. กิจกรรมการอภิปราย การโต้ตอบและการแสดงปาฐกถา

กิจกรรมประเภทนี้นอกจากจะส่งเสริมและฝึกทักษะให้เด็กเป็นคนกล้าแสดงออกอย่างมีความสามารถแล้ว ยังเป็นการฝึกทักษะการค้นคว้าของความรู้ด้วยตนเอง หรือร่วมกับกลุ่มอันเป็นบ่อเกิดให้ผู้เรียนแตกฉานทั้งในด้านความรู้กว้างขวางลึกซึ้งและมีความคิดฉลาดแหลมคม และรอบคอบเปี่ยมพรสวรรค์ด้วยแนวอภิปรายและการแสดงปาฐกถา เช่น

- ประวัติศาสตร์มีคุณค่าหรือไม่ ? และอย่างไร ?
- ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยจริงหรือ ?
- เรามาเรียนประวัติศาสตร์แบบพัฒนาความคิดกับเกิด
- ทาสไทย ทาสตะวันตก
- การสร้างมโนทัศน์ในการเรียนประวัติศาสตร์

ฯลฯ

๘. กิจกรรมการจัดบันทึก (Note)

การจัดบันทึกหรือนำคำบรรยายส่วนใหญ่ผู้เรียนไม่ค่อยได้รับการฝึกฝนให้มีความเข้าใจ และรู้วิธีการที่ถูกต้อง ดังนั้น จึงได้แต่จดคำบอกหรือคำอ่านของผู้สอน แต่วันที่จริงการจัดบันทึกอาจจัดเป็นกิจกรรมได้โปรดครูฝึกให้นักเรียนทดลองจดบันทึกคำบรรยายที่มีใจความกระชับรัดกุมไม่ยาวนัก ซึ่งครูนำมาอ่านและครูก็ตรวจและแก้ไขเพิ่มเติม พร้อมกับแสดงตัวอย่างให้ทำเช่นนี้ เป็นครั้งคราวผู้เรียนจะเข้าใจ และรู้จักหลักการจดบันทึกให้สั้น แต่ได้ใจความชัดเจน ไม่สับสน จัดเป็นหมวดหมู่ของความรู้ มีเครื่องหมายแสดงความสำคัญ มีส่วนที่ผู้บันทึกเพิ่ม เนื้อความที่เข้าใจ หรือจากการค้นคว้าเพิ่มเติมในภายหลัง อาจมีแผนภูมิหรือภาพสเก็ชประกอบด้วยก็ยิ่งดี และไม่ควรมีระบุแหล่งที่มาของความรู้หรือหลักฐาน ทั้งนี้ ก็เพื่อกันลืมหรือเพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติมในภายหลัง หรืออาจตรวจสอบความถูกต้องให้เกิดความแน่ใจได้ด้วย

๘. กิจกรรมอื่นๆ

- ๘.๑ กิจกรรมการเชิญวิทยากรมาบรรยายเรื่องราวทางประวัติศาสตร์
- ๘.๒ กิจกรรมการทำและเสนอรายงานการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์
- ๘.๓ กิจกรรมการฉายภาพยนตร์ เช่น เรื่อง
 - พันท้ายนรสิงห์

- ทฤษฎีซ้าง
- ศึกษาบางระจัน
- ชุนศึก
- The King and I.
- World War I - 11

๔.๔ กิจกรรมการตัดสินใจในสถานการณ์จำลอง (Simulation)

๔.๔ กิจกรรมการทำชุดการเรียนรู้ (Learning Package) อย่างง่ายๆ

๔.๖ กิจกรรมการรวบรวมข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน

๔.๗ กิจกรรมการจัดรายการทางวิทยุและโทรทัศน์ เช่น "เหตุการณ์สำคัญในประวัติ

ศาสตร์"

ฯลฯ